

SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

SZIGETHY GÁBOR

Napló múltidőben

1957. március

Március 6.

Magyarország: a tizenhat oldalas új hetilap első száma. Belelapozok. Akasztófa-illatú írás: *Az igazsághoz híven – az „Igazság” nyomán.*

„Az Obersovszky Gyula szerkesztette IGAZSÁG című lap november 3-án...” – kezdi írását a cikkíró, és hosszan, hazugul, a tényeket gátlástalanul elferdítve sorolja fel azoknak a volt nyilasoknak, köztörvényes bűnözőknek, horthysta katonatiszteknek, kémkedésért elítélteknek a nevét, akik október végén a Gyűjtőfogházból a *Forradalmi Bizottmány határozata alapján* szabadultak.

1957. március 6-án este elővettem gondosan szekrény mélyére rejtett újságyűjteményemet. 2017. március 6-án újra ezt teszem, igaz, már nem rejtegetem 1956-ban, 1957-ben vásárolt, megőrzött sok-sok hírlapomat, rölapomat.

Igazság, 1956. november 3. *Helyszíni tudósítás a Gyűjtőfogházból 800 politikai fogoly kiszabadulásáról.*

Hatvan évvel ezelőtt és ma is hitelesnek érzem, érzem az újságíró, Zsadányi Oszkár beszámolóját.

Akik kiszabadultak: „A legtöbben *értelmiségiek*. Feltűnően nagy számban találunk közöttük *mérnököket*, akiket különféle »szabotázs« váddal hosszú éveken át tartottak fogva, *orvosokat*, akik az embertelen Ratkó Anna muszáj-anyaság törvénye ellenére is megsajnálta olyan asszonyt, akitől gyermeket követeltek, közben arról megfeledkeztek, hogy lakásról is gondoskodjanak részére. Számos volt *katonatiszt* élt éveken át cellákban, bűnük legtöbbjüknek az volt, hogy az egykori hadseregben magas rangban szolgáltak. De nagy számban voltak egyszerű *parasztok*, akik a tagosítás, a beszolgáltatás igazságtalansága ellen fakadtak ki, *munkások*, akik a könyörtelen normák ellen merték felemelni szavukat.”

Arra nem emlékszem, hogy hatvan évvel ezelőtt az Igazságban olvasottakról mit gondoltam, de ma öreg fejjel már *értem*. Igen, kiszabadultak háborús bűnösök is – „kivéve, akik gyilkosságokat követtek el” –, de tizenkét év rabság után! Akadt köztük nem egy, akit a szovjet hatóságok tíz év kényszermunkára ítélték. Rákosi kevesellte a tíz évet, és 1955-ben – csoportos szabadulásuk és hazafu-

rozásuk után – ítélet nélkül rájuk zárta a börtön-cella ajtaját.

1957. március 6-án olvastam az új hetilapban: „Lampert László a szabadító bizottság színésztagjának (mert ilyen is volt) tetszését nyerhette meg. Kémkedésért és egyéb »apróságokért« ugyanis *hála*ra ítélték, de mivel bolondnak tette magát, egyelőre a megfigyelőbe helyezték.” Akkor azon gondolkodtam, hogy mit jelent, a népi demokráciában milyen súlyú bűnt rejt ez a szó: *kémkedés*; ma azon a félmondaton akad meg a szemem: *a szabadító bizottság színésztagjának...*

Az újságíró tudta, ki az a színész, aki testvérét kiszabadítani indult a Forradalmi Bizottmány tagjaként a Gyűjtőfogházba, tudta, hogy az ország egyik legtehetségesebb, legnépszerűbb fiatal színésze.

Darvas Iván 1957. március 6-án délelőtt próbált, este játszott a Madách Színházban. Goldoni *A hazug* című komédiájának főszerepével birkózott, már csak egy hét volt hátra a bemutatóig. Talán olvasta az új hetilapot. Nem sejtette: néhány hónap múlva – három év rabságra ítélve – ugyanabba a börtöncellába zárják, amelyből október 30-án a bátyját kiszabadította.

Forradalom: nem békeidőben tárultak szélesre a börtönkapuk, október végén szabadultak ki köztörvényesek is. Csak a haladáseszmebe gárgyult marxisták hiszik azt, hogy a forradalom zenés-táncos, boldog népünnepély.

Forradalom: fölrobbant az ország.

Forradalom: a régi rosszal gyakorta pusztul a régi jó is. Goethe bölcs sírbeszéde Hamlet halálakor: „A gonosz elesik a jóval együtt. Egy nemzedéket lekaszálnak, a másik kisarjad.”

1956-ban a magyaroknak nem adatott elég idő és erő, hogy lekaszálják a régit.

Nem kaptunk időt arra, hogy kisarjadjon az új.

Diadalittas, kegyetlen tort ültek, és még harminchárom évig kedvükre hazudtak múltból, jelenről, jövőről a mindig új és újabb álarc mögé rejtő régi hazaárulók.

Március 9.

Így táncolják a Rock and Roll-t – újságíró szaknyelven úgy mondják: *kis színes* az Érdekes Újságban,

néhány soros, fotókkal tarkított külhoni beszámoló. Sétál (Pat.) – mert ő hivatalos útlevél birtokában sétálhat 1957 márciusában Bécsben – a Kärtnerstrassén, és döbbenet bámul: egy kávéház előtt hatalmas tömeg, mind a Rock and Roll bemutatóra kíváncsiak, de mert nem jutottak be a kávéházba, az utcán táncoltak. Ezt a közúti forgalmat akadályozó rendbontást próbálta a rendőrség udvariasan, de határozottan felszámolni.

Az újságíró tömör véleménye: „A Rock and Roll – tömeghisztéria.”

József Attila Gimnázium, Budapest, XI. Villányi út 27. Ballagóbál, 1958. május 10. Nem tudom, ki készítette, de fénykép őrizi a pillanatot: tombolva táncolok. Társam-párom a rég égbe költözött Literáty-Káldy Kati, és körben állva mindenki minket bámul...

Tömeghisztéria? Igen. Tomboltunk. Ha szólt a zene, úgy éreztük: semmi nem korlátoz minket, röpülünk. Rock and Roll: ringasd és gurítsd! Ringj és gurulj!

Igen: tömeghisztéria. Menekülés a mindennapok szorításából, néhány percig a szabadulás álma.

Nem emlékszem, mi volt a neve – talán: *ifjú gárda?* – a ránk vigyázó, minket ellenőrző, éberem figyelő, föl-alá sétáló kommunista ifjak csapatának. A tomboló tánc közben számunkra megszűnt a jelen, elfelejtettük a jövőt.

Rock and Roll – magyarul, akkor: röpülés, menekülés.

Március 21.

„Nem titkolom elfogódottságomat, hisz annyi más elvtárral együtt engem is a kommunista ifjúsági szövetség nevelt. Oly sok elvtárral együtt engem is kínozott és még ma is kínozik a gondolat: hol hibáztunk, milyen tévedéseink voltak az ifjúsági munkában, miért nem tudtuk elérni, hogy ifjúságunkat a szocializmust építve áthassák azok az erények, amelyek a felszabadulás előtt a kommunista ifjúsági szövetség tagjait jellemezték...”

Ha ma kérdezné Fock Jenő, a hajdani miniszterelnök, talán árnyaltan, sok politikusan értelmezhető összefüggésre hivatkozva válaszolnék. Ha 1957. március 21-én tette volna fel nekem a kérdést a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség alakuló ülésén önmaga múltjától meghatódva szónokló Fock Jenő, tudtam volna nagyon tömören válaszolni.

– Azért, Fock elvtárs, mert maguk hazudtak reggel, hazudtak délből, hazudtak este, mert tehetőségtelen, erőszakos kormányzásuk eredményeképpen lerongyolódott az ország, mert börtönbe zárták, hallgatásra ítélték a magyar írók legjobbait,

mert sikerült hazájukból menekülésre kényszeríteni kétszázézer magyart...

Tizennégy év múlva, a KISZ 1971-es kongresszusán Fock elvtárs így prédikált: „az egyén szokásaiban, a divatban, a hajviseletben lehetnek generációs különbségek, de a munkához való viszonyban egyértelműen kifejeződik a társadalmunk iránti elkötelezettség, a szocialista tudat, a hazaszeretet, az internacionalizmus.”

Üzenem a pokol valamelyik bugyrában párttaggyűlésen ücsörgő Fock elvtársnak: mindig többen, sokkal többen vagyunk, akik szocialista tudat, internacionalizmus, a kommunisták diktatórikus hatalmával irányított, kormányzott társadalmi berendezkedés iránti elkötelezettség *nélkül* szeretjük a hazánkat.

1957. március 21-én csütörtökön az Erkel Színházban megalakult a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség. Aznap hajnalban kivégezték az éppen hogy tizennyolc éves Mansfeld Pétert. Kádár János 875 millió rubel értékű árut kunyerált hitelbe moszkvai gazdától.

Ültem az iskolapadban: egyik eseményről sem tudtam. Féltem a feleltetéstől.

Március 23.

A Pesti Műsorban olvasom a derűs, jókedvfakasztó színésztörténetet.

„Szombaton, március 23-án történt... A vasárnapi Gábor-névnepot ünnepeleendő nagy társaság gyűlt egybe a Rátkai Márton színészklubban. Agárdi Gábor barátai köszöntötték a Gábor-napot. Agárdi szeret mulatni, főleg a saját nevenapján, de amellett lelkiismeretes színész is. Másnap délelőtt az »Olympia« egyik főszerepére volt kitéve. Éjfél előtt hazamenni... kevés egy névnapra. Viszont négy óra után hazamenni... kevés a szereplés előtti pihenésre. Elment tehát a VI. kerületi rendőrségre, elmondta problémáját, amelynek az volt a lényege, hogy kettőkor szeretne hazamenni lefeküdni. A VI. kerületi karhatalmiak megértő művészbarátoknak mutatkoztak. Pont két órákor fegyveres karhatalom jelent meg a Nagymező utcai klubhelyiségben, és bekísérte Agárdi Gábort... a lakására.”

Hogy pontban két órákor fegyveres karhatalmisták jelentek meg 1957 tavaszán a klubhelyiségben, az nem meglepő, sőt, az idő tájt s még később is természetes.

Színész barátnőmmel vacsoráztunk 1962 őszén a Marx téri Tejbüfé éttermi részében, amikor fegyveres karhatalmisták és civil ruhás rendőrök zárták le a kijáratot. Se ki, se be. Barátnőm színházi szerződése július 31-én lejárt, ez elegendő ok – KMK: *közveszélyes munkakerülés* – volt arra, hogy

meseautón, néhány prostituált társaságában bevigyék a rendőrségre. (Igaz, később elnézést kértek a művésznőtől, és hajnalban rendőrautó vitte barát-nőmet haza.)

Agárdi Gábor bájos történetében ma két mondat szúr szemet. „Éjfél előtt hazamenni... négy óra után hazamenni...”

1957 tavaszán mindenki értette, mi gondja-baja van a színésznek. Agárdi Gábor és társasága két órákor nem mehetett haza, mert éjfélről reggel négy óráig kijárási tilalom volt Budapesten. Ha pihenése érdekében a színész két órákor akart hazamenni, célszerű és teátrálisan látványos megoldás volt a maga számára fegyveres kíséretet biztosítani.

A magyar színész a pokolban is színész!

(A kijárási tilalmat április 13. éjfélről oldotta fel Biszku Béla belügyminiszter.)

Március 30.

Nem jutott eszembe március 29-én, pénteken *kilátogatni* a Köztársaság (korábban Tisza Kálmán, ma II. János Pál pápa) térre a Magyar Szocialista Munkáspárt tömeggyűlésére. Bucigyuri szónokol: fröcsög, ordít, fenyegetődzik – mint mindig. Klasszikus

hordószónok. De most kimond valamit, ami – a Népkarant című napilapban olvastam szombat délután – akkor sok becsületes magyar embert gondolkodásra készíthetett.

„A »művelt Nyugat« felhorkan, ha egy-egy izgatót letartóztatunk, s arról sopánkodik: diktatúra van Magyarországon. Igen, diktatúra van! Proletárdiktatúra! Kemény kézzel ütünk vissza – nem követjük el sem Rákosi, sem Nagy Imre hibáit – de ahol kell, visszaütünk!”

Ha olvastam, sem emlékszem, mire gondoltam akkor.

Mire gondoltak a töppedt agyú kommunisták, akik a Köztársaság téren hallgatták Marosán Györgyöt? És mire gondoltak a gondolkodó magyarok, amikor másnap azt olvasták a napilapokban: „nem követjük el sem Rákosi, sem Nagy Imre hibáit”?

A kommunista *első* ember mindig hibázik; aztán a következő első ember az egyiket Szibériába száműzi, a másikat fölakasztja.

A második embernek néha szerencséje van, mint Marosán Györgynek 1962-ben: őt csak lapátra tették.

És írogathatott (hazugságokat), dalolgathatott (hamisan), amíg meg nem halt.

